

DEDE KORKUT HİKAYELERİ'NDE İLETİŞİM BELGELERİ - II

**Prof. Dr. Taner KARAHASANOĞLU*

V. DEDE KORKUT HİKAYELERİ'NDE MESAJ ANALİZLERİ

A. KAYNAK OLARAK DEDE KORKUT

Dede Korkut Hikayeleri olarak bilinen hikayelerin, yaratıcısı olarak kabul edilen Dede Korkut'un kimliği ile ilgili ayrıntılı bilgiler çok fazla yoktur. Bizce de, önemli olan bu hikayelerle verilen mesajlardır. Bu mesajları hangi şahsın verdiği çok önemli değildir. ERGİN, bu konuda şöyle demektedir."... eserin Dede Korkut adı ile anılmasına sebep, Dede Korkut adındaki ozanlar pirinin eserin bir nevi müellifi durumunda bulunması, eserde toplanmış olan Oğuz destanlarının onun tarafından düzenlenmiş gösterilmesidir."¹

Önemli olan da; Oğuzların Orta Asya'daki yurtlarındaki yaşayış biçimlerinin, kültürlerinin bir başka deyişle törelerinin bu hikayeler aracılığı ile Anadolu'ya taşınmış olmasıdır. Bunun sonucu olarak da bu hikayelerdeki mesajlar; önce Selçuklular, daha sonra da Osmanlılar döneminde sözlü kültürün unsurları olarak bugünlere gelmiştir.

** İstanbul Ticaret Üniversitesi, İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi*

¹ Muharrem ERGİN; Dede Korkut Kitabı 1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1958, s.1.

"Korkut", "Korkut Ata" olarak da bilinen "Dede Korkut"daki, "Dede" kelimesinin, Korkut adı kadar eski olmadığı ve bunun efsanevi Korkut'un yaşlılığını vasıflandırmak için asıl ada sonradan eklendiği şüphesizdir. Tarihi kaynaklarda ve çeşitli Oğuz rivayetlerinde Korkut adının bazen Dede'siz olarak sadece "Korkut", bazen de "Korkut Ata" şeklinde geçmesi bunu açıkça göstermektedir.²

Dede Korkut kimdir? Dresden ve Vatikan nüshalarının bir giriş kısmı vardır. Hikayelerle ilgisi şüpheli görülen bu giriş kısmı, besmele ile başlamakta ve burada Dede Korkut tanıtılmaktadır.

*"Hazreti Muhammet zamanına yakın, Bayat boyundan Korkut Ata derler bir kişi çıktı. O kişi, Oğuz'un bilicisiydi, ne derse olurdu. Bilinmezliklerden türlü haber verirdi. Yünce Tanrı tarafından onun gönlüne doğardı. Korkut Ata, Oğuz halkının güçlüklerini hallederdi. Her ne iş olursa. Korkut Ata'ya danışmayınca yapmazlardı. Her ne iş buyursa kabul ederdi. Sözüni tutup yerine getirirlerdi. "*³

Burada "Korkut Ata" olarak geçen Dede Korkut'un özelliği üzerinde durulmakta; "Allah onun gönlüne ilham ederdi" denerek, Dede Korkut'un mesajlarının dini boyutu olduğu, Dede Korkut'un da ulu, yüce bir kişilik taşıdığı belirtilmektedir.

BİNYAZAR, Dede Korkut'u; bilgin, iyi ve inanılır bir yorumcu, bilinmezliklerden haber veren, Tanrı'dan güç almış bir ermiş, bir veli olarak tanımlar. Bununla birlikte Dede Korkut'u; sorunlara çözüm bulan bir danışman, haklıyı haksızdan ayıran bir yargıç, sözü tutulan ve önerileri yerine getirilen bir halk büyüğü olarak görür. Yine giriş bölümünde şöyle denmektedir:

"Korkut Ata söyledi: "Sonunda hanlık kayıya kala, kimse onların elinden almaya; ta ki son gün gelip kıyamet kopsun!"bu dediği Osman soyudur. İşte sürüp gidiyor. Ve daha buna benzer nice söz söyledi.

² A.g.e., s.1.

³ Adnan BİNYAZAR; Dede Korkut, Yapı Kredi Yayınları - 667, İstanbul, 2002, s.123.

Korkut Ata, Oğuz kavminin önüne çıkan engeli hallederdi. Korkut Ata'ya danışmayınca hiçbir işi yapmazlardı. O ne buyuyorsa kabul ederlerdi, onun sözünü tutup işini tamamlarlardı."

Dede Korkut'un kişiliğine gelince; daha sonra görüleceği gibi; Han'ın ve beylerin düzenlediği bütün toylarda Dede Korkut vardır. Bir sorunlu konu olduğunda, o konuyu çözmesi Dede Korkut'tan istenir.

Yine Dede Korkut'un olağanüstü dönemlerde, olağanüstü güce sahip olduğuna inanılır. Ve onun gücünden Oğuz toplumu hep yararlanır.

Ayrıca onun hünerli, becerikli, akıllı olduğu kabullenilir ve her müşkülatta ona danışılır. Bu sebeple de o, "**kesim keserek**", arabuluculuk rolünü üstlenir.

Dede Korkut'un kopuzu vardır. O bütün hikayelerin sonunda kopuzunu çalarak, hikayelerin kahramanlarını kutlar. Bu sebeple de Dede Korkut'un hikayeler aracılığıyla verdiği her mesaj, kopuzun nağmeleri ile birlikte kutsallaşır...

Dede Korkut'un hikayelere yansıyan kişiliği; hikayelerdeki mesajları da Oğuzlar için çok değerli kılmış ve bu mesajlar günümüze kadar gelmiştir.

Görüleceği gibi Dede Korkut Hikayeleri'ndeki mesajlar, Oğuzların yaşattıkları ve yaşatmak istedikleri **töreleridir**. Dede Korkut kaynak seçilerek, bu töreler hikayelere yansıtılarak bir sözlü kültür yaratılmıştır. Mesajların özelliği de, kaynağın rastgele bir kişi olmamasıdır. Bu kişilikte de; **dini** ve **sosyal** boyut birleşerek, bir sentez oluşturmuştur.

B. GENEL OLARAK HİKAYELER

Bizce Dede Korkut Hikayeleri'nde kurgu; Han ya da Beyler olarak baba, Han'ın ya da Beylerin karısı olarak kadın, Han'ın ya da Beylerin oğlu olarak da genellikle erkek çocuklar üzerine kurulmuştur. Hikayelerde bu öğelerin yanında, az da olsa kız çocuk, kardeşler, yakın çevre ve kötüler olarak düşmanlar (tekürler) yer alır. Hikayelerde ayrıca **uyku** da, hep düşmanlar arasında sayılır.

Genellikle de bu öğeler arasındaki ilişkiler, Oğuzların gündemini belirler. Bu sebeple de, bu öğelerin ortak kişilik yapılarının bilinmesi gerekmektedir. Çünkü kahramanların kişilik yapılan, bir başka deyişle kahramanların kendi **iç iletişimleri**; onların **kişiler arası iletişimlerini** ve aynı zamanda da **örgütsel iletişimlerini** ortaya çıkarmaktadır.

İç iletişim; kişinin düşünmesi, duygulanması, kişisel ihtiyaçlarının farkına varması, iç gözlem yapması, rüya görerek kendi içinden mesaj alması ya da kendine sorular sorarak bunlara cevaplar üretmesi olarak tanımlanmaktadır.⁴

Bu yönüyle de iç iletişim; kişilerin kendi iç dünyalarında kurdukları iletişimdir. Bu da kişilerin, benlik yapıları ile ilgili olmaktadır. Kişinin kendini tanıması, bir başka deyişle kendisi ile barışık olup - olmaması, var olan törelere uyup - uymaması Dede Korkut Hikayeleri'nin kahramanları yönünden de önemli olmaktadır. Genel anlamda bu barışıklık, kişiler arası ve örgütsel iletişim sürecini de etkileyeceğinden; yöneten - yönetilen ilişkilerindeki başarı ya da başarısızlığı belirleyecektir.

Bu bakış açısı Dede Korkut Hikayeleri'ne de hakim olmakta, yönetenlerin kişilik yapıları; özellikle Han, Bey, Beylerbeyi ve bunların kadınları ve çocukları arasındaki olumlu ve olumsuz ilişkiler tartışma konuları yapılmakta ve sonunda hep olumlu geri dönüşler (feed back) alındığı görülmektedir.

⁴ Üstün DÖKMEN; İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1994, s.16.

ERGİN; Dede Korkut'taki insan tipinin **Alp tipi** olduğunu belirtmektedir.⁵ Alp tipinin sözlük anlamı da; cesur, kahraman, yiğit, babayiğit, bahadır, pehlivan şeklindedir. Bizce, Dede Korkut Hikayeleri'ndeki bireylerin kişilik özelliklerini, sadece kahramanlık üzerine kurmak eksik kalır. Onların kahramanlıkları yanında, bu kahramanlıkların bir de insani boyutları vardır. **Onları kahraman yapan da, bu insani boyutlarıdır.**

"Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikayesi" nde bireyin ideal vasıfları; **hünerlilik ve erdemlilik** olarak görülmektedir. Dede Korkut; Dirse Han'a, Boğaç'a artık adının konabileceğini, çünkü Boğaç'ın bu adı hak edebilecek vasıflara sahip olduğunu söylemektedir. Boğaç'ın, Han oğlu olduğunu ve babasının yerine bir süre sonra Han olarak yönetici olacağını düşünürsek; ister birey, ister yönetici olsun bazı kişilik özelliklerine sahip olması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikayesinde;

Dede Korkut, Dirse Han'a şöyle hitap etmektedir;

*"Hey Dirse Han, oğluna beylik ver, taht ver, erdemlidir.
Boynu uzun bedevi at ver, binit olsun, hünerlidir
Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana, şişlik olsun, erdemlidir.
Koy tabandan, kızıl deve ver bu oğlana, gölge olsun, erdemlidir.
Omzu kuşlu cüppe giysi ver bu oğlana, hilat olsun, hünerlidir"der.*⁶

Dede Korkut Boğaç'ın **erdemli** olduğunu söylerken babasının; tahtını, koyunlarını, evini yönetebileceğini, **hünerli** olduğunu söylerken de; atını, devesini ve kendisine verebilecek bir makamı, unvanı koruyabileceğini belirtmektedir.

Erdemlilik sözlük anlamında; faziletli, becerikli, marifetli anlamına gelmektedir. **Hünerlilik** de; maharet, beceriklilik, ustalık, sanat, kabiliyet, meziyet, başarı, mükemmellik kavramları ile ifade edilmektedir.

⁵ ERGİN; A.g.e., s.28.

⁶ BİNYAZAR; A.g.e., s.123.

Biz Oğuzlardaki Alp tipini; sadece kahraman değil, aynı zamanda erdemli ve hünerli bir kişilik olarak değerlendirmekteyiz. Sözlük anlamında da görüleceği gibi; erdemlilik te; faziletli olmak söz konusudur. "**Beylik ver, taht ver**" dendiğinde; erdemlilik vasfına sahip olunduğu söylenmektedir. Bir başka deyişle, beyliğin iyi yönetileceğinin sinyalleri verilmektedir. Bu anlamda erdemlilik; tutarlı bir kişiliği, kendine güveni, kendi içinde barışık olmayı sergilemektedir. Oğuzlarda oğulun, özellikle yönetici olarak oğulun, bu özelliklere sahip olması önem kazanmaktadır.

Aşağıdaki bölümlerde Dede Korkut Hikayeleri'nde kişilik özellikleri sergileyebilecek bazı olgulardan hareketle; bu kişiliklerle ilgili bazı mesajlardan örnekler vereceğiz. Şüphesiz ki bu yazının çerçevesi içinde verebileceğimiz mesaj örnekleri sınırlı olacaktır.

C. HİKAYELERDEN SEÇİLMİŞ BAZI MESAJLAR

1 .Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu Hikayesi •

Dirse Han Niçin Uyarılıyor?

"Hanlar Hanı Han Bayındır, yılda bir toy edip Oğuz beylerini konuklardı. Gene toy edip attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmişti. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurmıştu. Kimin ki oğlu kızı yok; kara otağa kondurun, kara keçeyi altına serin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalksın gitsin!" demişti. Oğlu olanı ok otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurun; oğlu kızı olmayanı Yüce Tanrı lanetlemiştir, biz de lanetleriz; belli bilsin" demişti.⁷

Bayındır Han'ın, Dirse Han'ı oğlu, kızı olmadığı için, uyarmak amacıyla; kara otağa kondurması, kara keçeyi altına serdirmek istemesi, kara koyun yahnisinden önüne getirin diye böyle davrandığı düşünülebilir. Çocuk sahibi olma konusunda istekli olmayan ya da bunu geciktiren ya da töre gereği aç görse doyurmayan, çıplak görse

⁷ A.g.e., s. 119.

donatmayan, borçluyu borcundan kurtarmayan Dirse Han'ı, Hanlar Hanı Han Bayındır Han, bütün beyler huzurunda yönetici olarak uyarmakta, ona topluma karşı **sosyal sorumluluğunu** hatırlatmaktadır.

• **Sadece Dilek Dilemek Yeterli Olmuyor...**

*"Dirse Han, eşinin sözüyle ulu toy eyledi. Dilek diledi. Attan aygır, deveden buğra koyundan koç kestirdi. İç Oğuz, Dış Oğuz beylerini başına topladı. Aç görse doyurdu, çıplak görse donattı. Borçluyu borcundan kurtardı. Tepe gibi et yığdırdı, göl gibi kırmızı sağdırdı. El kaldırıp dilek dilediler. Bir ağzı dualının yakarışıyla yüce Allah ulu Tanrı bir çocuk verdi. Bir nice zamandan sonra bir oğlan doğurdu. "*⁸

Çocuk sahibi olma konusunda eşinin sözünü dinleyerek toy düzenleyen Dirse Han, bu davranışıyla Oğuz toplumunda **kadının toplum içindeki belirleyiciliğinin** örneğini verirken, eşiyile **Tanrı**'dan birlikte dilekte bulunmaktadır. Bu dilekle; **Tanrı'ya yaklaşma** yanında, **toplumla da dayanışma ve yardımlaşma** isteği vardır. Burada **paylaşıcılık, sosyal sorumluluk, toplumsallık** vurgulanmaktadır. BİNYAZAR "Mutlu sonuca varabilmek için, yalnızca bir "**ağzı dualı**"nın yardımına sığınmak, dilek dilemek yeterli değildir. O işe toplum da katılmalıdır. Toy eyleme töresinde, toplumun bir araya gelmesi, birlikte sevinip eğlenmesi, sorunları orada paylaşması söz konusudur" demektedir.⁹

• **Ad Konabilmesi İçin Hüner Göstermek Gerek...**

*"Boğa ile oğlan bir süre birbiriyle çekişti. Oğlan, boğanın omuzlarına (ellerini) bastırıp durdu. Ne oğlan yeniyor, ne boğa yeniyor!.. Oğlan şöyle düşündü: "Bir dama direk vururlar, o dama destek olur; ben bunun altına niye destek olup duruyorum?" oğlan, boğanın alnından yumruğunu çekti, yolundan yana çekildi. Boğa ayaklarının üstünde duramadı; düştü, tepesinin üstüne yıkıldı. Oğlan bıçağını eline aldı, boğanın başını kesti."*¹⁰

⁸ A.g.e., s.122.

⁹ A.g.e, s.47-48.

¹⁰ A.g.e, s.122-123.

Boğaç, **hünerini** göstermekte ve boğayı yenmektedir. Böylece ad konulmasını hak eden bir **kahramanlık** göstermektedir.

• **Dostluklar Kalıcı Olmalıdır...**

*"Dirse Han, oğluna beylik verdi, taht verdi. Oğlan tahta çıktı, babasının kırk yiğidini anmaz oldu. O kırk yiğit oğlanı çekemediler, bunu birbirine söylediler: "Gelin, oğlanı babasına çekiştirelim, ola ki onu öldürür, babasının yanında gene onurumuz, saygınlığımız artar" dediler."*¹¹

Boğaç, kırk yiğidini unutup, onlarla ilgilenmeyince, kırk yiğid de Boğaç'a karşı olup, bir mücadele başlatırlar. Burada **erdemlilik ve dayanışmanın önemi** vurgulanıyor.

• **Babanın Öfkesi ve Kararlılığı**

*"Görüyor musun Dirse Han, neler oldu? Onup yetmesin, senin oğlan kötü çıktı, hayırsız çıktı. Kırk yiğidini alıp, güçlü Oğuz'un üstüne yürüdü, "dendiğinde; Dirse Han; "Varın, getirin, öldüreyim! Böyle oğul bana gerekmez!" dedi."*¹²

Dirse Han, oğlu da olsa kötü çıkan oğlu sahiplenmiyor. Burada **sorumluluk ve kötülerden sakınma** vurgulanıyor.

• **Ananın, Aile Birliği Anlayışı**

"....."

*Canım oğul, kalkıp yerinden doğrul, kırk yiğidini yanına al, Babanı o kırk namertten kurtar, yürü, oğul, baban sana kıydıysa sen babana kıyma!" dedi.*¹³

Ananın oğula verdiği mesaj; "Baban sana kıydıysa, sen babana kıyma"dır. Burada **aile birliği, aile sevgisi** ön plana çıkarılmaktadır.

¹¹ A.g.e., s.123- 124.

¹² A.g.e., s.124.

¹³ A.g.e., s.130.

• **Hoşgörü, Çocukluktan Başlıyor**

"Benim de içimde bir aklı şaşmış, bilincini yitirmiş koca babam var, bırakmam kırk namerde . "dedi.¹⁴

Oğulun, babaya bakış açısı; "Babam aklını yitirmiş de olsa, onu kırk namerde bırakmam" mesajıdır. Burada **hoşgörü, aileye bağlılık** ve **duygu yüceliği** vurgulanmaktadır. BİNYAZAR; "Aynı yüce duyguyu, özveriyi baba da gösterecektir. Toplumların mutluluğunu her şeyden önce duygu eşitliği sağlar. Kimbilir kökü nerelere dayanan Dede Korkut anlatılarında bu duygu düzeyine gelindiğini ileri sürmekle, Oğuzların nasıl törelerle ayakta kaldıklarını belirtmek istiyorum" demektir.¹⁵

Görüldüğü gibi örnek olarak seçtiğimiz bu mesajlar, Oğuzların iç iletişimlerini yansıtan mesajlar olmaktadır. Bu mesajlar töre gereği olarak, hikayelerde yer almaktadır.

2. Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Hikayesi

• **Namusun Oğuldan Sorulması!**

"Senin etinden, oğul yiyeyim mi, yoksa kötü dinli kafirin döşeğine gireyim mi? Baban Kazan'ın namusunu lekeleteyim mi? Ne edeyim, oğul hey" dedi.¹⁶

Burada Kazan'ın karısı, bir belirsizliği yaşarken, kocası ile oğlu arasında kaldığında, oğlunun fikrine başvurmaktadır. Onun fikrini alarak **erdemli** bir davranış sergilemekte ve **sevgiyi** paylaşmanın ne kadar zor olduğunu vurgulamaktadır.

¹⁴ A.g.e., s.133.

¹⁵ A.g.e., s.59.

¹⁶ A.g.e., s.145.

• **Candan Daha Önemli Olan...**

"

.....
Bırak beni kadın ana, çengele vursunlar
Bırak, etimden çeksinler, kara kavurma etsinler,
Kırk bey kızının önüne iletsinler...
Onlar bir yediğinde ,sen iki ye!
Seni kafirler tanımasınlar, duymasınlar,
Yeter ki, kötü dinli kafirin döşeğine varmayasın,
Onlara içki dağıtmayasın sakın" dedi.¹⁷

Oğul Uruz, ananın ve babanın namusunun, kendi hayatından önemli olduğunu söyleyerek, **candan daha önemli** kavramlar olduğunu belirtmekte ve burada kendi adına kahramanlık yapmaktadır.

• **Ananın, Oğuzlardaki Önceliği...**

Salur Kazan, düşmanı Şöklü Melik'e şöyle demektedir.

"Bre Şöklü Melik,
Dünlüğü altın ban evlerimi getirmişsin,
sana gölge olsun,
Ağır hazinemi, bol akçanı getirmişsin,
sana harçlık olsun,
Kırk ince belli kızıyla Borla Hatun'u getirmişsin,
sana tutsak olsun,
Kırkyiğidiyle oğlum Uruz'u getirmişsin,
kulun olsun!
Tavla tavla şahbaz atlarımı getirmişsin,
sana binit olsun!

¹⁷ A.g.e.,s.145.

*Katar,katar develerimi getirmişsin,
sana yüklet olsun,
Yaşlı anamı getirmişsin,
Bre kafır, anamı ver bana!
Savaşmadan, vuruşmadan çekileyim,
Geri döneyim, gideyim, bunu iyi bil!"¹⁸*

Kazan Bey, düşmanı Şökli Melik'den anasını kurtarmak için; bütün mal varlığını, karısını, oğlunu vermeyi taahhüt etmektedir. Burada dikkati çeken; anaya duyulan sevgi ve saygıdır. Oğuzlarda aile düzeni içinde vazgeçilmez kişinin ana olduğu görülmektedir. Kazan Bey'e göre; anasının kurtarılması, karısının ve oğlunun kurtarılmasından önce gelmektedir. BİNYAZAR, bunu şöyle açıklamaktadır. "Dede Korkut anlatılarında kadın ana olarak da ele alınmalıdır. Oğul da, sevgili de onun yerini tutamaz. **Ananın bu önemi**, onun doğurganlığından, yiğit yetiştirmesinden ileri gelebilir."¹⁹

3.Kam Büre Oğlu Bamsı Beyrek Hikayesi

•Bey Oğlu'na Neler Alınır?

Bay Büre Bey, bezirganlarım yanına çağırıldı,buyruk verdi. "Bre bezirganlar. Yüce Allah bana bir oğul verdi, varın Rum eline, benim oğlum için güzel armağanlar getirin....benim oğlum büyüyünce..." dedi.

Bezirganlar gece gündüz yol aldılar İstanbul'a geldiler. Danışıp görüşerek güzel armağanlar aldılar. Bay Bürenin oğlu için bir deniz kulunu boz aygır aldılar, bir ak kirişli sert yay aldılar, bir de altı perli gürz aldılar..."²⁰

¹⁸ A.g.e., s.148.

¹⁹ A.g.e., s.83.

²⁰ A.g.e., s.156.

kahramanlığı temsil eden olgular olmaktadır. Bey oğlundan beklenen, hep **kahra-**
man olmasıdır.

• Tanrı'ya Sığınma

"Dede'nin aklı başından gitti, Tanrı'ya sığındı, İsmi Azam okudu. Deli Karçar kılıcı eline aldı, yukarısından öfkeyle saldırdı...Dede Korkut, "Çalarsan elin kurusun" dedi. Yüce Allah'ın buyruğuyla Karçar'ın eli yukarıda asılı kaldı. Çünkü Dede Korkut ermişlerdendi, dileği kabul olundu.>>²¹

Hikaye'lerde zor durumlarda Tanrı'dan yardım beklemek ve bu yardımın da geleceğine inanmak, Oğuzların inançlarını göstermektedir.

• Dini Hoşgörü Yok

Allah'a şükreyledi. Kafirin kilisesini yıktılar, yerine mescit yaptılar. Keşişlerini öldürdüler, ezan okuttular, Yüce Tanrı adına "hutbe" okuttular.²²

Dede Korkut Hikayeleri'nde genel olarak dini **hoşgörünün** olmadığı görülüyor. Oğuzlar'da genellikle dini motiflere çok yer verilmediği biliniyor. Genellikle Tanrı, zor durumlarda ön plana çıkıyor. Ancak düşmanların (kafirlerin) Oğuzların, hep kötülük yaptığı ve bunların da hep başka dinden olmaları sebebi ile, hikayelerde diğer dinlere karşı hoşgörülü olunmadığı ve bunun da kahramanlık gösterisi olarak sergilendiği ortaya çıkıyor. Bu mesajlar Oğuzlar'ın, Anadolu'ya gelmeden önceki mesajları olmaktadır. Anadolu'ya geldikten sonra Selçuklular'da ve Osmanlılar'da bu yaklaşımın belli ölçülerde değiştiği görülüyor.

²¹ A.g.e., s.162.

²² A.g.e., s.183.

4. Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olduğu Hikayesi

Töre Yerine Getirilmeyince...

Oğlunun kahramanlık yapmaması sebebi ile üzölen Kazan Bey'e, oğul Uruz'un de-yişi;

*"A bey baba! Deve gibi büyümişsin,
köşekçe²³ aklın yok!
Tepe gibi büyümişsin,
darı kadar beynin yok!
Hüneri, oğul babadan mı görür öğrenir,
Yoksa babalar oğuldan mı görür?"*

*Ne zaman sen beni alıp, kafir sınırına çıkardın, kılıç çalıp baş kestini; ben senden ne gördüm ki ne öğreneyim?" dedi.*²⁴

Burada Oğul Uruz'un, babasına karşı hem başkaldırısı, hem de savunması vardır. Uruz babasına geri dönüş (feed back) yapmaktadır. Burada oğul babaya karşı saygılıdır, ancak bu saygınlık körü - körüne itaat anlamına gelmemektedir. Bu yönüyle Oğuzlar'da oğul, Oğuzların şahsında saygın bir kişiliği ve kendine güveni de sergilemekte ve Uruz babasına "**Oğul hüneri, kahramanlığı babadan öğrenmeli**" demektedir. Burada Uruz'un babasına verdiği mesajda seçtiği kelimelere de bakmak gerekmektedir. Uruz babasına; "Deve gibi, tepe gibi büyümişsin diyerek" tepkisini sert bir üslup, sivri bir dille yapmaktadır.

Eleştiriye Açık Bir Toplum Örneği

"A beyler, Uruz güzel soyladı, şeker yedi. Beyler, siz yiyiniz içiniz, sohbetinizi dağıt-mayınız. Ben bu oğlanı alayım, ava gideyim. Yedi günlük uzaklığa kadar gideyim, ok

²³ Köşekçe: Deve yavrusu.

²⁴ A.g.e., s.187.

attığım yerleri, kılıç çalıp baş kestiğim yerleri göstereyim. Kafirin sınır boylarına, Cızığlar'a, Ağlağan'a, Gökçe Dağa alıp çıkayım, sonra oğlana gerek olur, a beyler!" dedi.²⁵

Görüleceği gibi, Kazan Bey Oğul Uruz'un talebini olağan karşılamakta, şeker yedi diyerek, tepkinin doğruluğuna inanmakta ve ona hüner göstermesi gerektiğini kabul lenmekte ve bundan mutluluk duymaktadır. Bir başka deyişle, burada çağdaş iletişim sistemlerinin temelini oluşturan feed back (geri dönüş) süreci işletilmekte ve toyda bulunan beylere örnek olunmaktadır. Oğuzlarda hüner gösterme; bir töre olmakta ve bu töre babadan oğula geçmektedir.

5. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikayesi

• Deli Dumrul'u Tanımak

"Oğuz'da Duha Koca oğlu Deli Dumrul derlerdi, bir er vardı. Bir kuru çayın üzerine bir köprü yaptırmıştır. Geçenden otuz üç akça alırdı, geçmeyenden döve döve kırk akça alırdı. Bunu niçin böyle ederdi? Onun için ki, "Benden deli, benden güçlü er var mıdır ki çıksın benimle savaşsın!" derdi. "Benim erliğim, yiğitliğim, kahramanlığım, babayığitliğim Rum'a, Şam'a gitsin, ünlensin!" derdi.²⁶

Deli Dumrul Hikayesi'nde verilmek istenen mesaj; kişinin kendisi ile barışık, erdemli, hoşgörülü, insancıl olup olmaması ile ilgilidir. Bu vasıflar olmayınca birey Deli Dumrul gibi; "**Benden deli, benden güçlü**" var mıdır diyerek, kendisi ile kavga etmektedir. Bu hikayede Deli Dumrul'un kişiliğinde olumsuz bir portre çizilerek, Oğuzlar'ın bu tür bir kişiliğe karşı oldukları mesajı verilmektedir.

²⁵ A.g.e., s.187.

²⁶ A.g.e., s.206.

• **Azrail İle Savaşı Göze Almak...**

"Bre, Azrail dediğiniz nasıl kişidir ki, adamın canını alıyor? Ey, Yüce Allah! Birliğin, varlığın hakkı için, Azrail'i benim gözüme göster! Savaşayım, çekişeyim, uğraşayım; güzel yiğidin canını kurtarayım. Bir daha güzel yiğidin canını almasın." ²⁷

Delî Dumrul'un kuralsızlık, haksızlık, büyüklük duygusu onu, Azrail ile savaşmaya kadar götürür. Burada Deli Dumrul'un haddini aştığı görülür ve sonucuna da katlanmalıdır.

• **Tanrı, Kötülerin Karşısına Çıkar...**

"Yüce Allah'a Dumrul'un sözü hoş gelmedi. "Bak, bak! Bre, deli kavat, benim birliğimi bilmiyor, birliğime şükretmiyor! Benim ulu dergahımda gezsin, benlik eylesin...!" dedi. Azrail'e buyruk eyledi ki, Ya Azrail! Git, o deli kavatın gözüne görün, benzini sarart....! dedi. "Canını hırlat, al!" dedi. ²⁸

Burada Tann'nın, Deli Dumrul'a karşı tepkisinden söz ediliyor. Azrail aracılığıyla, Deli Dumrul'a **Tanrı'nın büyüklüğünün hatırlatılması** isteniyor. Burada Tanrı, güç olarak, yönetim gücü olarak, düzeni sağlama yönünden ortaya çıkıyor. Deli Dumrul'a haddinin bildirilmesi; mesaj olarak toplumun dikkatine sunuluyor. Burada Deli Dumrul'a **kaçınılmaz bir gerçek olarak; ölüm sunuluyor**. Deli Dumrul'un büyüklüğü ve ölüm.

• **Benim Canımı Alacaksan Sen Al...**

"Yücelerden yücesin,
Kimse bilemez nicesin.
Güzel Tanrı,

²⁷ A.g.e., s.206.

²⁸ A.g.e., s.207.

*Nice Bilgisizler, seni gökte arar, yerde ister,
Sen, gerçek insanların gönlündesin.
Hep var olan, her şeye güç yetiştiren Tanrı!
Sonsuz kalan, bağışlayıcı Tanrı!
Benim, canımı alacaksan, sen al!
Azrail'in almasına bırakma" dedi.*

Deli Dumrul'un sözü burada Yüce Allah'a hoş geldi. Azrail'e seslendi ki, "Madem, deli kavat benim birliğimi bildi, birliğime şükür kıldı; ya Azrail! Deli Dumrul, canının yerine can bulsun, onun canı azat olsun!" dedi.²⁹

Büyük olasılıkla Dede Korkut Hikayeleri arasında son dönem hikayelerinden biri olan Deli Dumrul'da, İslam ahlak kuralları geçerlidir. Hazreti Muhammet'in, "**Tanrı, bütün günahları bağışlayabilir, kul hakkını yiyenlerden başka**", ana düşüncesinin geliştirildiğini görmekteyiz. Haksız yere, büyüklük taslayarak insanın insanı sömürmesi, Türk töresine de, İslam anlayışına da aykırıdır.³⁰ Burada verilmek istenen mesaj; kişinin hoşgörülü olması gereğidir.

• Hayatın Önemi...

"Azrail, "Bre deli kavat! Daha ne aman diliyorsun! Ak sakallı babanın yanına vardın, can vermedi, ak saçlı ananın yanına vardın can vermedi... Onlar vermedikten sonra, daha kim verir?... " dedi. Azrail "Bre, Deli! Hasretin kimdir? "El kıztı eşim var. Benim ondan iki oğlancığım var. Emanetim var... Bildireyim onlara. Ondan sonra benim canımı al!" Sürdü, eşinin yanına yanı geldi. "³¹

Görüldüğü gibi ana ve babası, Deli Dumrul için canlarını bağışlamazlar. Diğer Dede Korkut Hikayeleri'nde ise; baba - oğul, ana - oğul arasındaki ilişkilerde bu derece açıklık yoktur. BİNYAZAR bu durumu şöyle açıklamaktadır. "Dede Korkut'un öbür

²⁹ A.g.e.,s.209-210.

³⁰ A.g.e.,s.85.

³¹ A.g.e, s.212.

hikayelerinde egemen olan ana-oğul, baba-oğul ilişkilerinin bozulduğunu görüyoruz."Öbür hikayelerde, birbirlerine sunma yönünden can'ın önemi yoktu" demektedir.³² Bu da bize Oğuzlar'da bazı durumlarda, **bireyselliğin** de geçerli olduğunu göstermektedir.

• **Sonu Kabullenme...**

Deli Dumrul, eşinin yanına yanı geldi;

"Biliyor musun, neler oldu?

Gökyüzünden al kanatlı Azrail uçup geldi,

Benim akça göğsüme basıp oturdu.

Benim tatlı canımı almak istedi.

Babama, ver dedim, can vermedi.

Anama vardım, can vermedi...,

"Dünya şirin, can tatlı" dediler.

Şimdi; yüksek yüksek kara dağlarım sana yaylak olsun!

Soğuk soğuk sularım sana içil olsun!

Tavla tavla şahbaz atlarım sana binit olsun!

Dünlüğü altı ban evim sana gölge olsun!

Katar katar develerim sana yüklet olsun!

Ağıllarda akça koyunum sana şölen olsun

Gözün kimi tutarsa

Gönlün kimi severse,

Sen ona var.

İki oğlancığı öksüz koma...." dedi?³³

Burada Delİ Dumrul, hoşgörü ve sorumluluk örneği göstermekte, ölümünden sonra karısının herşeyine sahip çıkabileceğini, istediği kişi ile evlenebileceğini ve iki çocuğunu öksüz bırakmaması gerektiğini söylemektedir.

³² A.g.e.,s.85.

³³ A.g.e.,s.212-213.

Deli Dumrul'un bu tavrına karşılık, karısının da aynı içtenlik ve erdemliliği gösterdiği ve;

• **Deli Dumrul'un Karısı**

“.....
Arş tanık olsun, Kürsü tanık olsun,
Yer tanık olsun,
Yüce Tanrı tanık olsun
Benim canım senin canına kurban olsun!” dedi.³⁴

Görüleceği gibi Oğuzlar'da **aile birliğinin** kutsallığı ve karı - kocanın birbirine sadakati, mesaj olarak verilmektedir.

• **Tanrı'ya Yakarıştaki Mesaj**

“.....
Büyük yollar üzerine imaretler yapayım, senin için!
Aç görsem doyurayım senin için!
Çıplak görsem donatayım, senin için!
Alırsan, ikimizin birden canını al!
Kor isen , ikimizin canını birlikte koy!
İyiliği bol, Yüce Tanrı" dedi.³⁵

Deli Dumrul Hikayesi'nde olduğu gibi, bütün diğer hikayelerde de bir dilekte bulunulurken, aynı zamanda da bu dileğin karşılığı olarak, birey bazı taahhütlerde bulunmaktadır. Burada olduğu gibi de; Oğuz toplumuna karşı bazı sosyal sorumlulukların yerine getirileceği, imaretler yapılacağı, açların doyurulacağı, çıplakların giydirileceği taahhüt edilmektedir. Bütün hikayelerde mesajın oluşmasında görülen özellik; dini ve sosyal boyutun birlikte yer almasıdır.

³⁴ A.g.e.,s.214.

³⁵ A.g.e.,s.214.

Hikaye'de aile birliğinin kutsallığı ve karı-kocanın birbirine karşı gösterdiği sadakati görmekteyiz.

*"Yüce Allah'a Deli Dumrul'un sözü hoş geldi: Azrail'e buyurdu: Deli Dumrul'un babasının canını al, o iki karı kocaya yüz kırk yıl ömür verdim!" dedi. Azrail de babasının, anasının hemen canını aldı. Deli Dumrul, yüz kırk yıl daha yoldaşıyla yaş yaşadı.*³⁶

Hikayede birey olarak Deli Dumrul'un kendi iç iletişiminin analizinin yapıldığı görülecektir. Başlangıçta Deli Dumrul "**Benden deli, benden güçlü er var mıdır ki çıksın benimle savaşsın!**" diyordu. Burada Deli Dumrul, iletişim sürecini kabul etmeyen bireyi temsil ediyordu. Sonra Yüce Allah, karşısına Azrail'i çıkardı ve Azrail onun canını almaya geldi. Deli Dumrul, kendisi ile barıştı, Yüce Allah'ın büyüklüğünü kabul etti ve ona yalvardı. Sonra da Yüce Allah onu affetti. Böylece Oğuz Toplumuna, **bireyselliğin, kuralsızlığın, iletişimsizliğin** geçerli olmadığı ve olmayacağı mesajı verilmektedir.

6. Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikayesi

• Hep Aile Birliği

Kanlı Koca: "Dostlar, babam öldü, ben kaldım. Yerini yurdunu tuttum. Yarınki gün ben öleceğim, oğlum kalacak. Bundan daha iyisi yoktur ki, gözüüm görürken oğul, gel seni evereyim" dedi. Oğlan, "Baba, madem seni evereyim, diyorsun; bana layık kız nasıl olur?" dedi. Kanlı Koca "Nasıl Olur?" Kan Turalı: Ben yerimden kalkmadan o kalkmış olmalı, ben karaguç atuma binmeden o binmiş olmalı, ben kanlı kafir eline varmadan o varmış, bana baş getirmiş olmalı!" dedi. Kanlı Koca, "Oğul, sen kız istemezsin! Sen bir babayiğit, bir kahraman yiğit istermişsin! Onun gölgesinde yiyessin, içessin, geçinip gidesin!" dedi. "Evet, canım baba, öylesini isterim! Yok, gidip cici bir

³⁶ A.g.e., s-214.

Türkmen kızı alasin ki, birden dayanayım üzerine düşeyim de karnı yırtılsın değil mi?..." dedi. Kanlı Koca, "Oğul, kız görmek senden, malını geçimini vermek benden!" dedi.³⁷

Burada Kanlı Koca'nın oğlunu evlendirmek istemesi ve oğlunun da bu seçimi kendisinin yapmak istediği anlaşılıyor. Sonunda eşde de aranan vasfın kahramanlık olduğu görülüyor. Evleneceği kızın seçiminin tartışmalar sonunda Kanturalı'ya bırakıldığı, aile ilişkilerinde iletişimin öneminin vurgulandığı anlaşılıyor. Burada oğula bir **seçim hakkının** verildiği görülüyor. Ayrıca da babanın, oğlunun geçiminin sağlanmasını üstlenmesi de, **ortak sorumluluğun** paylaşılması olarak anlaşılıyor.

• Erenler ve Akıl

*"Çok uğraştılar; ne boğa yeniyor, ne Kan Turalı yeniyor... Boğa küt küt solumaya başladı. Ağzı köpüklendi Kan Turalı, "Bu dünyayı erenler akıllarıyla bulmuşlardır; bunun önünden sıçrayayım, ne hünerim varsa ardından göstereyim" dedi. Adı güzel Muhammet'e salavat getirdi, boğanın önünden savruldu, boğa boynuzu üzerine dineldi. Kan Turalı boğayı kuyruğundan üç kez kaldırıp yere çaldı."*³⁸

Kan Turalı'nın; "**Bu dünyayı erenler akıllarıyla bulmuşlardır**" deyip, aklını kullanması ve boğayı yenmesi, Oğuzlar'da akıl kullanmanın töre olduğunu, "Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikayesi'nde de", Boğaç Hanın da aynı şekilde aklını kullanarak, boğayı yendiğini biliyoruz.

• Oğuzlar, Uykuyu Düşman Bilirler...

*"O zamanda Oğuz yiğitlerine ne bela gelse uykudan gelirdi. Kan Turalı'nın uykusu geldi, uyudu,"*³⁹

³⁷ A.g.e., s.216.

³⁸ A.g.e., s.222.

³⁹ A.g.e., s.226.

Oğuz töresinde **uyku**, hep belaların başı olarak görülmüş ve bir mesaj olarak Oğuz töresinde yer almıştır. Uyku; bir teslimiyetin ifadesi olarak görülmüş, Oğuzlar düşmanların, kendilerini hep uykularında yakaladıklarına inanmışlardır. "Usun Koca Oğlu Seyrek Hikayesi"nde yine aynı şekilde uyku, bir tehlike olarak hikayede yer almaktadır."

• Kıskançlık Motifinin Ön Plana Çıkarılması

*"Kalkıp Selcen Hatun durduğunda,
Yelesi kara kazılık atma bindiğinde,
Bey babamın ak ban evinin eşiğine düştüğünde,
Oğuz'un ala gözlü kızı gelini bir araya topladığında,
Her kişi sözünü söylediğinde.
Sen orada kalıp övünesin!
"Kan Turalı, güçsüz düştü,
Atın terkesine aldım, çıktım" diyessin!
Gözüm döndü, gönlüm gitti, öldürürüm seni der!"⁴⁰*

Kan Turalı, savaşta yenilmiştir. Güçsüz düşmüştür. Selcen Hatun onu kurtarmıştır. Kan Turalı bu yardıma karşı değildir ama, kendisinin Selcen Hatun tarafından kurtarılmasının Oğuz toplumunda bilinmesinden kaygı duymakta ve bu yüzden Selcen Hatunu öldürmek istemektedir. Burada bir iletişim çatışması olduğu açıktır. Dede Korkut Hikayeleri'nde bu tip iletişim çatışmaları çoktur. Bizce nedeni de, iletişim çatışmalarının her zaman ve her toplumda yaşanabileceği mesajının verilmek istenmesidir. Burada da bu mesaj verilmekte ve çözüm merakla beklenmektedir. İşte bundan sonraki süreçte **ikna edici iletişim** devreye girmekte, Selcen Hatun, kocası Kan Turalı'ya **ikna edici** sözler söylemektedir.

⁴⁰ A.g.e., s.229.

• İkna Edici İletişim

"Bey yiğit! Övünürse er övünsün, aslandır?
Övünmeklik, avratlara büthandır!
Övünmekle avrat er olmaz!
.....
Yüce Allah bilir, ben san munisim, Yar'ım,
Kıyma bana!" dedi.⁴¹

Hikaye'de kıskançlık motifinin işlendiği görülüyor. Kan Turah'ının erkeklik gururunu ön plana çıkararak, hoşgörüsünü kaybetmesine karşılık, Selcen Hatun alçak gönüllülük göstermekte, "**övünmekle kadın, kahraman olmaz diyerek**", Kan Turalı'ya sana itiat ediyorum, bağlıyım, Yar'ım demektedir. Bu davranışı ile Selcen Hatun, **erdemlilik** göstermektedir. Oğuzlarda erkeğin övünmesine hoşgörü ile bakılmamasına rağmen, Kan Turalı kendisinin Selcen Hatunun yanında küçük düşürülmesini, ilk bakışta hoş karşılamaz. Tepki bu sebeptir. Ancak burada Selcen Hatun bir mesaj vermekte, bütün yaptığı kahramanlığa rağmen, Kan Turalı'yı kurtarmasına rağmen, sadakatini belirterek, yine de **kıyma bana** demektedir.

Kan Turalı'nın, Selcen Hatun'un davranışından çok etkilendiği açıktır. "**Öz canıma kıyayım, sana kıymayayım**" diyerek, Selcen Hatun'u sınağını söylemektedir. Bu davranışı gerçek de olabilir. Belki de pişmanlık duymuş olabilir. Bütün bunlara rağmen, kıskançlık motifinin hikayede yer alması ve ve dramatik bir tarzda işlenerek, Oğuz toplumunun gündeminde tutulması önemlidir. Çünkü kahramanlık göstererek eşini, düşmanlarının elinden kurtaran bir kadınla, bu kahramanlığını kendisi için bir övünç meselesi yapacağını düşünerek, onu öldürmeyi düşünen bir kahramanın portresi, toplumda hep ilgi çekebilecektir.

Belirtilen sebeplerle Kan Turalı, Selcen Hatun'a iltifat etmektedir.

⁴¹ A.g.e., s.230.

İkna Edici İletişimin Gücü

"Işıl, ışıl parıldaayan ince giysilim,
Yere basmayıp yürüyen selvi boylum,
Kar üzerine kan damlamış gibi kızıl yanaklım
Çift badem sığmayan dar ağızlım,
Kalemçilerin çaldığı kara kaşlım,
Kıvrımsı kırk tutam kara saçlım,
Aslan soyu, sultan kızı!
Ben seni öldürmeye kıyar mıydım!
Öz canıma kıyayım, ben sana kıymayayım!
Ben seni sınıyordum... "dedi.⁴²

• Hikayelerdeki Mutlu Son

"Kalkıp yerimden doğrulurdum,
Yelesi kare kazılık atına binerdim,
Babanın ak ban evinden çıkardım,
Arku Beli, Ala Dağı avlardım,
Alageyik, Yaban geyiği kovalardım,
Atanda bir okla ne eylemezdim?
Temrensiz okla yiğit, seni sınıyordum,
Yiğit, ben seni öldürmeye kıyar mıydım!" dedi.⁴³

Aynı şekilde Selcen Hatun da "**Ben de seni sınıyordum**" diyerek **bağlılığını** teyit etmekte ve her hikayede olduğu gibi, bu hikaye de mutlu sonla bitmektedir.

⁴² A.g.e., s.230-231.

⁴³ A.g.e, s.231.

7. Kazılık Koca Oğlu Yeğenek Hikayesi

• Akın İzni

Kazılık Koca derlerdi, bir kişi vardı. Bayındır Han'ın veziriydi. Şarabın keskini başına vurdu. Güçlü dizinin üzerine çöktü; Bayındır Han'dan akın diledi. Bayındır Han izin verdi: "Nereye dilersen git" dedi.⁴⁴

Vezir Kazılık Hoca, akın yapmak için Bayındır Han'dan izin istiyor. Oğuzlar'ın geçimleri, yaptıkları akınlardan elde ettikleri ganimetlerden oluşuyordu. Her akının amacı, gelir elde etmektir. Bunun için de, Han'dan izin almak gerekiyordu. Çünkü herşeyden sorumlu olan Han'dı ve akın kararları Han'ın huzurunda toylarda alınıyor ve bütün Oğuz Toplumunu, akınlardan haberdar oluyordu.

• Ganimet Dağılımı

Her akından sonra elde edilen ganimet dağıtılıyordu. Ganimetin dağılımının bir takım ilkeleri vardı. Han'ın payı belliydi. Ganimetin beşte biri Han'a bırakılıyor, beşte dördü de akına katılan gazilere pay ediliyordu.

"Kalenin kilisesini yıkıp yerine mescit yaptılar. Yüce Tanrı adına hutbe okuttular. Kuşun al kanını, kumaşın hasını, kızın gökçeğini⁴⁵, dokuzlama kaftan, cüphe, Bayındır Han 'a beşte bir pay çıkardılar Gerisini gazilere bağışladılar. Döndüler evlerine geldiler."⁴⁶

8. Basat'ın Tepegözü Öldürdüğü Hikayesi

Dede Korkut Hikayeleri'nde olağanüstü olaylara sıkça yer verilir. Genellikle bu olağanüstü olaylar Oğuz toplumuna iyilik getirirler. Bazen de kötülüklerin var

⁴⁴ A.g.e., s.233.

⁴⁵ Gökçek: Fevkalade güzel, eşsiz güzel, alımlı.

⁴⁶ A.g.e., s.239.

olduğunun bilinmesi için hikayelerde yer alırlar. Ancak daha önceden de, toplumu ikaz ederler. "**Kötülüklerle hazırlıklı olun**" denilir. Böylece olağanüstü olaylara, kötülüklerle karşı toplumun dikkati çekilir.

• Tepegözün Doğuşu

Oğuz bir gün yaylaya göçtü. Aruz'un bir çobanı vardı. Adına Konur Koca oğlu Sarı Çoban derlerdi. Oğuz'da ondan önce kimse göçmedi. Uzun pınar denmekle meşhur bir pınar vardı. O pınara periler konmuştu. Ansızın koyun ürktü. Çoban, tekeye kızdı, ilerledi, gördü ki, peri kızları kanat kanada bağlamışlar, uçuyorlar. Çoban, kepeneğini üzerlerine attı, peri kızının birini tuttu. Kendini tutamadı, onunla çiftleşti. Koyun ürkmeye başladı, çoban koyunun önüne seğirtti. Peri kızı kanat vurup uçtu: Çoban, yıl tamam olunca, bende emanetin var, gel al" dedi, ama "Oğuz'un başına kötülük getirdin" dedi. Çobanın içine korku düştü, ama kızın derdinden benzi sarardı."⁴⁷

İşte doğan o çocuk Tepegöz'dür ve Oğuz'a büyük felaketler getirmiştir. Peri kızı çobana "**Oğuzun başına kötülük getirdin**" diye mesajını Oğuz toplumuna vermiştir.

Toplumların yaşadığı olağanüstü dönemler olduğu gibi, bu dönemlerde toplumun sorunlarını da çözecek olağanüstü insanlar vardır. Bu insanları, toplumlar çıkarır. Dede Korkut, Oğuz toplumu için olağanüstü insanlardan biridir ve **sorun** çözücüdür.

• Kesim Kesmek

Gittiler, Dede Korkut'u çağırdılar, onunla danışıp görüştiler; "Gelin kesim keselim"⁴⁸ dediler. Dede Korkut'u Tepegöz'e gönderdiler. Geldi, selam verdi. "Oğul, Tepegöz! Oğuz senin elinde güçsüz kaldı, bunaldı. Ayağının toprağına beni gönderdiler. Sana "Kesim verelim" dediler" dedi. Tepegöz; "Günde altmış adam verin,

⁴⁷ A. g. e., s.241-242.

⁴⁸ Kesim kesmek: Bir konu üzerinde anlaşmak.

yemeye!" dedi. Dede Korkut; "Böylelikle sen adam koymaz tüketirsin!" dedi; "Ama günde iki adamla beş yüz koyun verelim " dedi. Dede Korkut böyle deyince, Tepegöz; "Hoş, öyle olsun! Bir de, bana iki adam verin, benim yemeğimi pişirsin, ben yiye-yim"ded.⁴⁹

Burada görüldüğü gibi; Oğuz toplumu için olağanüstü bir sorun vardır. Tepegöz, Oğuz toplumuna zarar vermemenin şartı olarak; yemek için günde altmış adam istemektedir. Buna rağmen Tepegöz'le "kesim kesmek", uzlaşmak gerekmektedir. **Çünkü sorunlar, çözümlenmelidir.** Maliyeti fazla olsa dahi, sorunlar yönetimlerce gündem konusu yapılmalıdır.

• Basat'ın Çözümü

Tepegöz hikayesinde, sorunlar da vardır. Çözüm arayışları da vardır. Basat, Oğuz toplumunu Tepegöz'den kurtarmak istemektedir. Onun için, Tepegöz'le savaşmaya karar verir ve **aklını kullanmak** ister.

"Bir koç yerinden kalktı, gerindi. Hemen, Basat, koçu tutup boğazladı derisini yüzdü. Kuyruğu ile başını deriden ayırmadı, içine girdi. Başat, Tepegöz'ün önüne geldi. Tepegöz de bildi ki, Basat, derinin içindedir. "⁵⁰

9. Begil Oğlu Emren'in Hikayesi

• Toplum Yararı

"Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı.Ak otağını kara yerin üzerine dik-tirmişti.Ala sayvan döşenmişti.. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri toplanmıştı. Dokuz tümen Gürcistan 'in haracı geldi. Bir at, bir kılıç, bir çoban getirdiler. Bayındır Han çok

⁴⁹ A.g.e., s.243.

⁵⁰ A.g.e., s.247.

kızdı. Dedem Korkut geldi, coşkulu havalar çaldı: "Han 'ım, niye kızılıyorsun? Dedi." Nasıl kızmıyayım! Her yıl altın akçe gelirdi; yiğide beye verirdik, hatırları hoş oludu. Şimdi bunu kime verelim ki, hatırı hoş olsun..." dedi. Dede Korkut; Hanım, bunun üçünü de bir yiğide verelim; Oğuz eline karavul⁵¹ olsun!" dedi. Bayındır Han "Kime verelim" dedi; sağına soluna baktı. Kimse razı olmadı. Begil derlerdi, bir yiğit vardı, ona baktı: "Sen ne dersin?" Begil razı oldu. Kalktı, yer öptü.⁵²

Toy, toplanmıştı. Toy'da Gürcistan'dan gelen haraç, toydakilere paylaşılacaktı. Ancak bu yıl gelen haraç azdı. Bayındır Han bu sebeple kızgındı. Bir at, bir kılıç, bir çomak⁵³ gelmişti. Haraç çok geldiğinde, çok kişiye dağıtılır ve bu kişilerin gönülleri hoş tutulurdu. Dede Korkut'a soruldu, nasıl dağıtalım diye? Dede Korkut da bir yiğide verelim, o yiğit te Oğuz ilinin koruyuculuğunu üstlensin dedi. Sadece Begil razı oldu.

Burada görüleceği gibi; ganimet dağılımı bir töre gereğince, toyda adil dağıtılıyor. Bir sorun çıktığında da Dede Korkut gibi, Oğuzlar'da kendisine saygı duyulan bir büyüğün fikrine başvuruluyor. Ganimetin dağılımında da **toplum yararı** ön plana tutuluyordu. Bu sebeple; Gürcistan sınırını koruması için ganimet Begil'e veriliyordu. Çünkü Begil bütün Oğuz toplumunun güvenliğini üstleniyordu, öncelik onun olmalıydı.

• Kahramanların Direnişi

"üç yüz altmış alp yiğit ava çıksa, kanlı geyik üzerine yürüyüş olsa, Begil ne yay kurardı, ne ok atardı. Hemen yayı bileğinden çıkarırdı, boğanın yabani geyiğin boynuna atar, çekip durdururdu... Kazan Bey: "Bu hüner atın mıdır, erin midir?" dedi. "Han'ım, erindir!" dediler. Han: "Yok, at işlemese er övünmez! Hüner atındır!" dedi.

⁵¹ Karavul olmalı: Gözcü, denetleyici olmalı.

⁵² A.g.e, 252.

⁵³ Çomak: Demir topuzlu sopa, bir cenk aleti.

Bu söz Begil'e hoş gelmedi. Begil: "Alplar içinde bizi alaya alıp yere batırdın!" dedi. Bayındır Han'ın bahşişini önüne döktü. Han'a küstü, divandan çıktı.⁵⁴

Burada kahramanlığı ile tanınan Begil, yine kahramanların yanında alaya alınmasını hazmedemez ve bunu yapan Bey de olsa, tepkisini açıkça ortaya koyar. Böylece kahramanlığın kolay kazanılabilir bir **hüner** olmadığını, Oğuz toplumuna göstermek ister.

• Yönetenin Tanrısal Gücü

Hatun: "Yiğidim, bey yiğidim! Padişahlar, Tann'nun gölgesidir. Padişahına başkaldıranın işi rastgelmez."⁵⁵

Begil'in Hatunu, Begil'in Kazan Bey'e baş kaldırmasını hoş karşılamamaktadır. Çünkü yönetenler, beyler yönetme işini Tanrı adına yapmaktadırlar. Onlar Tanrı'nın gölgeleri olarak görev yaptıklarına göre, onlara itaat etmek, töre gereğidir. Burada beye, yönetene bağlılık, Tanrı'ya bağlılıktan gelmektedir.

Orhun Yazıtları'nda da Bilge Kağan; "**Ben Tanrı gibi (ve) Tanrı'dan olmuş Türk Bilge Hakan" diye söze başlayarak, önce kendini tanıtmaktadır...** Böylece yönetim gücünün kaynağını Tanrı'ya, bir başka deyişle kendisinin dışında bir güce bağlamaktadır. Mesajın gücü, **kaynağın gücünden gelmektedir.** Devlet yönetimlerinde kaynağın gücü tartışmalı olduğunda, şüphesiz ki mesaj daha başlangıçta ölü doğmuş olacaktır. Bu sebeptendir ki yönetimde etkinlik için, kaynağın gücü üzerinde tereddütler olmamalı, kaynak da kendisi hakkında hedef kitleleri bilgilendirmelidir.⁵⁶

⁵⁴ A.g.e.,253.

⁵⁵ A.g.e.,254.

⁵⁶ Taner KARAHASANOĞLU; "Eski Türk Yazıtlarında İletişim Belgeleri", İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, Sayı: 1/Mayıs 2002, s.200-201.

• **Kafir Tekür'ün Müslüman Oluşu**

Kafir: "Oğlan, yenilgiye uğradığında, Tanrına mı yalvarıyorsun? Senin bir Tanrın varsa, benim yetmiş iki puthanem var" dedi. Oğlan: "Ya asi melun! Sen putlara yalvarıyorsun, ben alemleri yoktan var eden Tanrıma sığındım " dedi. Yüce Tanrı, Cebrail'e buyurdu ki: "Ya Cebrail! Git, şu kuluma, kırk erin gücünü verdi!dedi. Oğlan, kafiri götürüp yere vurdu.

Kafir: "Yiğit aman, sizin dine ne derler? Dinine girdim!"dedi. Parmak kaldırıp, şahadet getirerek Müslüman oldu.⁵⁷

Tanrı'nın Beğil'in oğluna kırk erin gücünü vermesinden sonra Tekür'ü yenmesi, Tekür'ü düşünmeye sevk eder ve Tanrı'nın büyüklüğünü kabul ederek, Müslüman olur. Dede Korkut Hikayeleri'nde genellikle, Oğuzların başlarının sıkıştığı durumlarda Tanrı devreye girer. Tanrı'nın yardımı ile sorunlar çözülür ve Tanrı'ya teşekkür edilir.

10. Usun Koca Oğlu Sevrek Hikayesi

• **Bireyin Kendini Kamtlaması**

"Bre Uşun Koca oğlu! Burada oturan beylerin herbiri, oturduğu yeri, kılıcıyla, ekmeğiyle almıştır. Bre, sen, baş mı kestir, kan mı döktün, aç mı doyurdun, çıplak mı donattın? dedi. Egrek; "Bre, Ters Uzamış! Baş kesip kan dökmek hüner midir?" dedi. "Evet,hünerdir ya!... Ters Uzamış'ın sözü Eğrek'e dokundu. Kalktı. Kazan Bey'den akın diledi. Akın verdi. Çığırdı, akıncılar geldi, üç yüz seçme, mızraklı yiğit, onun yanında toplandı. "⁵⁸

Usun Koca'nın büyük oğlu Seğrek, Bayındır Han'ın divanına istediği an girer çıkar, diğer beyleri çığner geçerdi. Beyler bİrgün tepki gösterip; buradaki beyler bu yer-

⁵⁷ BİNYAZAR; A.g.e, 262.

⁵⁸ A.g.e, 264.

lerini kan döküp, aç doyurup, çıplak donatıp, kahramanlık göstererek almışlardır. Sen Ne yaptın ki? derler... Eğrek ise; baş kesip, kan dökmek hüner midir? der. Evet... Cevabını alınca da, **hünerini göstermek için Kazan Bey'den kendisine, akına çıkması için izin ister.**

Burada bey oğlunun divanda yerini alabilmesi için; kahramanlığını, hünerini göstermesi gerekir. **Aksi takdirde, toplum onu sorgular.** Burada toplumun geri beslemesi (feed back) vardır. Bunun sonuncu olarak Seğrek, ava çıkıp, kahramanlığını, hünerini ispat etmek zorunda kalır.

• Bey Oğlu Hünerli Olmalıdır....

Biri; "Bize, bizim öksüzlüğümüz yetmez mi, bizi niye dövüyorsun? Hünerin var ise kardaşın alınca kalesinde tutsaktır; git onu kurtar!" dedi. Seğrek "Bre,kardaşımın adı nedir? "Eğrek'tir. "⁵⁹

Toplum, her fırsatta yönetici adayı olan bey ve bey oğullarından kendilerine layık olmalarını, bunun için de onlardan kahramanlık beklediklerini dile getirir ve **hünerlerini** göstermelerini ister.

• Kardeş Sevgisi

Baba, ana; "Yanlış haberdir, gitme oğul!" dediler. Oğlan, "Beni yolundan ayırmayın! Ağamın tutsak olduğu kaleye gitmeyince, ağamın öldüğünü ya da diri olduğunu öğrenmeyince; öldüyse kanını almayınca güçlü Oğuz eline gelmem dedi. "⁶⁰

Küçük kardeş Seyrek, ağabeyi Beyrek'i mutlaka tutsaklıktan kurtarmak ya da ölüsünü - dirisini bulmak ister. Oğuzlarda Oğulun ana, babaya sevgisi kadar, kardeşlerin de birbirlerine korkunç bağlılık ve sevgileri vardır.

⁵⁹ A.g.e., 265.

⁶⁰ A.g.e, 267.

11. Salur Kazan'ın Tutsak Olduğu Oğlu Uruz'un Onu Tutsaklıktan

Cıkardığı Hikayesi

• Kendi Ashımı Kötülemem

Salur Kazan, kafirlere esir düşer. Tekür karısının isteği üzerine, "*.....beylerini topladı: Gelin Kazan'ı kuyudan çıkarın. Bizi övsün, Oğuz'u yerin dibine hatırsın! Ondan sonra şart eylesin,bizim ilimize düşmanlığa gelmesin!*" dedi. Bunun üzerine Kazan şöyle der.

*"Eline geçmişken bre, kafir, öldür beni!
Kara kılıcını çal boynuma, kes başımı!
Kılıcında korkum yok!
Kendi aslımı, kendi kökümü aşağılamam yok!
Oğuz erenleri durur iken, seni övmem yok!" dedi.*

Kazan bir daha soylamış:

*"İt gibi hev hev eden kötü huylu,
Küçücek domuz şölenli!
Bir torba saman döşekli!
Yarım kerpiç yastıklı!
Yonma ağaç Tanrılı!
Köpeğim kafir!
Oğuz'u görürken, seni övmem yok!
Bundan sonra öldürürsen, bre, Kafir, öldür beni!
Öldürmezsen, Allah'ın izniyle öldürürüm kafir seni!"⁶¹*

Han Kazan; "**Oğuz erenlerinin yanında kafiri övüp, kendi kökümü aşağılamam, beni öldürün**" der. Sen beni öldürmezsen Allah'ın izniyle ben seni öldüreceğim der.

⁶¹ A.g.e., 277-281.

Görüldüğü gibi, Oğuz toplumunun hiçbir şekilde aşağılanmasına Kazan Bey göz yummamaktadır. Han Kazan, kafiri övüp, Oğuz'u kötülemektense, ölmeyi yeğlediğini söyler.

12. İç Oğuz'a Dış Oğuz'un Başkaldırıp Bevrek'in Öldüğü Hikayesi

• Töre Bozulunca

Ne zaman Kazan evini yağmalatsa, eşini elinden tutar, dışarıya çıkarırdı. Ondand (sonra) yağma ederlerdi. Dış Oğuz beylerinden Aruz, Emen ve öteki beyler bunu işitiler, dediler ki; "Bak, bak! Şimdiye değin Kazan 'in evini biz de yağma ederdik. Şimdi niçin bu işte biz olmuyoruz? Topluca anlaşarak, Dış Oğuz beyleri Kazan'a gelmediler, ona düşmanlık eylediler."⁶²

Oğuzlarda töre gereğince; Beylerbeyi Han Kazan, İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerini toplar, beylerine sevgilerini ve kendi büyüklüğünü göstermek için, evindeki eşyalarını onların paylaşmasını sağlardı. Töre buydu. Bu defaki toya, Dış Oğuz beylerini davet etmedi. Töre'ye uymadı. Töre'ye uymayınca da, Dış Oğuz beyler; Han Kazan'a isyan etme kararı aldılar. Hikayede Han Kazan'ın niçin Dış Oğuz beylerini, yağma toyuna çağırmadığı belirtilmiyor. Haklı sebepleri de olabilir. Ancak bunu bilemiyoruz...Yağmalama toyları Oğuzlar'ın geleneğidir. Hikaye, geleneğin bozulması durumunda, ortaya çıkacak sorunları belirtmesi yönünden önemlidir.

• Sadakat Örneği

Bevrek'e Aruz, "Biliyor musun seni niye çağırdık? "Niye çağırdınız?" Hep şu oturan beyler, Kazan'a başkaldırdık, ant içtik." Kur'an getirdiler. "Sen de ant iç" dediler. Bevrek, "Ben, Kazan'a başkaldırmam" diye ant içti, soyladı:

⁶² A.g.e, 288.

*"Ben Kazan'ın nimetini çok yemişim,
Bilmezsem, gözüme dursun!
Karagucda kazılık atma çok binmişim,
Bilmezsem, bana tabut olsun!
Güzel kaftanlarım çok giymişim,
Bilmezsem, kefenim olsun!
Ala,han otağına çok girmişim,
Bilmezsem; bana zindan olsun!
Ben Kazan'dan dönmem!
İyi bil"dedi.⁶³*

Beyrek; **sadakat** örneği göstererek, Han Kazan'a başkaldıramayacağını söylüyor. Çünkü onun nimetlerinden çok yararlandığını, onun otağına girdiğini söylüyor... Han Kazan'a karşı olmadığı için de, sonunda öldürülüyor.

D. MESAJLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ VE FEED BACK

Oniki Dede Korkut Hikayesi'nden bazı örnekler vermek amacıyla yaptığımız mesaj analizleri, görüleceği gibi yönetimle ilgili davranışlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Aile ilişkileri yoğunluk kazanmakta, bakış açısı da Han'lığın, Beyliğin geleceği üzerinde odaklanmaktadır.

Çalışmamızın Sınırları İçinde Belirlediğimiz Bazı Mesajlar Şöyledir:

- Hikayeler hep toylarda geçmektedir. Toyların gündemini genellikle, Oğuzların günlük hayatlarından kesitler oluşturur ve bu kesitlerde ortaya çıkan sorunlu olaylar, hikayelerin konusu olur. Böylece bu hikayeler aracılığıyla, topluma mesajlar verilmek istenir.

⁶³ A.g.e, 290-291.

- Han; toy toplayarak belli dönemlerde Beylere, Beylerbeyi'ne Oğuz toplumunu ilgilendiren konularda **uyarılarda ve yönlendirmelerde** bulunur.
- Bu konuların özel içerikleri de; genellikle **Oğuz Toplumunun geleceği** ile ilgili, yönetim ağırlıklı konulardır.
- Bir sorunun çözülmesi ve bir beklentinin gerçekleşmesi söz konusu olduğunda; mutlaka bir **dilekte** bulunulur. Bu bir töredir.
- Dilekte bulunmanın şartı olarak; **Yüce Allah'a yakarış** yanında, mutlaka **sosyal sorumluluk** gereği olarak toplumla yardımlaşma yer alır. Bu ikisi, bir dileğin yerine gelmesinin, olmazsa, olmaz şartıdır.
- Aç görse doyurmayanın, çıplak görse donatmayanın, borçluyu borcundan kurtarmayanın **dileğini**; Yüce Allah Ulu Tanrı kabul eylemez.
- Dileğinin **kabul olması** için Dirse Han; tepe gibi et yığdırdı. Göl gibi kırmızı sağdırdı. El kaldırıp, dilek diledi. Bir ağzı dualının yakarışıyla Yüce Allah Ulu Tanrı bir çocuk verdi.
- Çocuğa ad konulması; önemli bir olaydır. Çünkü çocuğun bu adı hakedecek bir **kahramanlık** göstermesi gerekmektedir.
- Dostluklar; **kahırcı** olmalıdır. Zaferler, birlikte kazanıldığı için, birlikte de yaşanmalıdır.
- Baba; oğlu da olsa, **kötülerden** yana değildir ve gerektiğinde oğlunu öldürmekten kaçınmaz.
- Ana; aile birliğinin **devamında** çocuğu yönlendiren ve aile birliğine hep sahip çıkan kişidir.
- Hoşgörü; daha çocukluktan itibaren kazandırılmalıdır ve çocuğa bu **töre** gereği olarak öğretilmelidir.

- Ailenin namusu; **oğuldan** sorulur ve ailenin namusunun korunmasında oğulun büyük sorumluluğu vardır.
- Can; çok önemlidir. Ondan daha **önemli** bir şey yoktur.
- Ancak oğul için; ananın, babanın **namusunun** kurtarılması, kendi canından daha önemli görülmektedir.
- Ailede erkek için; **ananın hayatı**, kadından ve çocuktan daha önce gelmektedir. Çünkü analar, başka Salur Kazanlar her zaman doğurabilir.
- Bey **oğluna**; neler alınır? Boz aygır, ak kırıklı sert yay, altı perli gürz.
- En kötü durumda sığınılacak yer; **Tanrıdır**. Tanrıdan dilekte bulunulur.
- Önemli olan; kendi dinleridir. Kafirin dinine karşı, **hoşgörü** olmaz.
- Töre yerine getirilmeyince; oğul babaya da **karşı** gelebilir.
- **Eleştiri yapılmalıdır**. Beye karşı da olsa; eleştiri yapılır. Bey de eleştiriye dinler ve ona uyar.
- Deli Dumrul; olumsuz kişiliği sergiler. O kendisi ile **barışık** değildir. "Benden deli, benden güçlü var mıdır" der.
- Kahraman Deli Dumrul olunca; Deli Dumrul **Azrail ile savaşı** da göze alır. Ancak sonunda Deli Dumrul aman der...
- Tanrı; her zaman **kötülerin** karşısına çıkar. Bu kötü kişi, Deli Dumrul bile olsa değişmez.
- Azrail mi? Tanrı mı? Deli Dumrul, **Tanrı'nın** canını almasını ister.

- An gelir; ana, babanın da canı **kıymetli** olur ve oğul için canlarını bağışlamazlar.
- Karısı; Deli Dumrul için canını bağışlar. **Tanrı bu işe razı gelmez...** Sonunda Deli Dumrul'la, karısının canını bağışlar. Onların yerine Deli Dumrul'un anası ile babasının canını alır.
- Evlenilecek eşi; baba mı, oğul mu seçmeli? Kanlı Koca, Oğul Kan Turalı'yı eşini seçmekte serbest bırakır. "Oğul, kız görmek senden, malını geçimini vermek benden" der.
- Erenler; **akıl sahibidir**. Öyleyse onları yaptıklarını, ben de kabulleneyim der Kan Turalı.
- Oğuzlar; kafirlerden sonra en büyük düşmanı **uyku** bilirler.
- Kıskaçlık; her zaman vardır ve iyi değildir. **Bu motif**, ön plana çıkarılmalıdır ki, insanlar bunun iyi olmadığını unutmasınlar.
- İkna edici sözler söylemek; kişiye bir şey kaybettirmez. Alçak gönüllülük, Selcen Hatun'u ölümden kurtarır. Onun için; **ikna edici iletişim**, hikayelerin mesajı olur.
- Her isteyen Bey; akın düzenleyemez. Akın kararı, toyda birlikte verilir. Bu izni Han verir.
- Akında; ganimet elde edilir. Ancak **herkesin bir payı** vardır. Han'ın payı, beşte biridir. Geri kalan, akına katılan gazilerindir.
- Peri kızı kanat vurup uçtu: Çoban, yıl tamam olunca, bende emanetin var, gel al" dedi, ama "**Oğuz'un başına kötülük getirdin**" dedi. Tepegöz'ün anası Peri kızı, babası da Konur Koca oğlu Sarı Çoban'dı.
- Tepegöz ile; "**kesim kesmek**" için, Tepegöz'e Dede Korkut'u gönderdiler. Dede Korkut; Tepegöz'ü ikna etti.

- Tepegöz'ün karşısına; Basat'ı çıkardılar. Basat **aklı**nı kullandı ve Tepegöz'ü yendi.
- **Toplum yararı** olunca; ganimet, Beğil'e verildi.
- Kahraman; her zaman **kahramandır**. Bu Bey de olsa... Kahraman, beye de karşı çıkar.
- Yöneten; **Tanrı'sal güce** sahiptir. Padişahına başkaldırmanın işi rast gelmez.
- **Kafirler de; Müslüman olur**. Tekür; yenilgiye uğradığında "Yetmiş iki put hanesinin kendisini kurtaramadığını" gördü ve Müslüman oldu.
- Kişi; hep kendini **kanıtlamak** ister ve kanıtlamalıdır da...
- Bey oğlu; **hünerli** olmalıdır. Hünerli değilse, toplumunu nasıl yönetebilecektir?
- **Kardeş sevgisi**; hiçbir şeye benzemez. Seğrek, ağbeyim Beyrek öldüyse; "Kanımı almadan, Oğuz eline gelmem" dedi.
- Tekür; Salur Kazan'a "**Bizi övsün, Oğuz'u yerin dibine batırsın! Ondan sonra onu salıvereyim der**". Salur Kazan'ın cevabı; "**Eline geçmişken bre, kafir, öldür beni!**" dir.
- Töre bozulunca; **sebep aranmaz...** Düşmanlar çoğalır.
- **Sadakat**; kişiyi ölüme getirse de, sadakate inanan kişi, yine de ölümü göze alır.

VI. SONUÇ

Sözlü gelenekte X. ve XIII. yüzyıllarda oluştuğu kabullenilen Dede Korkut Hikayeleri'nin, XV. yüzyılda ya da XVI. yüzyılın ikinci yarısında, sonradan bu hikayeleri dinlemiş biri **tarafından yazıya** geçirildiği görüşü hakimdir.

Görüldüğü gibi; hikayelerin yaşandığı tarihle, yazıya geçirildiği tarih arasında aşağı yukarı beş asırlık bir zaman farkı vardır. Yine aynı şekilde hikayelerin oluştuğu coğrafya ile, hikayelerin yazıya geçtiği coğrafya farklıdır.

Oğuzların tarih sahnesinde görüldüğü dönem; VII. yüzyılın ikinci yarısı ile, VIII. yüzyılın birinci yarısı olup, buldukları coğrafya da Moğolistan'dır. Dede Korkut Hikayeleri'nin kahramanları olan Oğuzlar ise; **Seyhun Oğuzları** olarak anılan Oğuzlardır. Seyhun Oğuzları, sadece Türk tarihi yönünden değil, dünya tarihi yönünden de önemli rol oynamışlardır. Önce Selçuklu, daha sonra da Osmanlı İmparatorluğu'nu kuran bu Oğuzlardır.

Seyhun Oğuzlarının X. yüzyılda Seyhun Irmağı kenarında yaşadıkları ve Dede Korkut Hikayeleri olarak bilinen hikayelerin kahramanlarının; Oğuz Han'ı Bayındır Han ile, Oğuz Beyleri olduğunu biliyoruz. Hikayelerde; Oğuzların günlük hayatları ve günlük hayatlarına yön veren töreleri, beyler arasındaki çatışmalarla, düşmanları arasındaki savaşların anlatıldığı görülür.

Oğuzların eski yurtlarındaki bu töreleri hikayelerle, en kuvvetli ihtimal olarak XIII. yüzyılın ikinci yarısında Oğuzların torunları tarafından Anadolu'ya getirilmiştir. Bir başka deyişle Dede Korkut Hikayeleri, Oğuzların Anadolu'ya gelmeden önceki hayatlarına ait hatıralara dayanmaktadır. Bu hatıralara Anadolu'ya geldikten sonraki maceraları da eklenmiş ve daha önce de söylendiği gibi, XV. ya da XVI. Yüzyılın ikinci yarısında yazıya geçirilmiştir.

Dede Korkut'un kimliği tartışmalıdır. Burada önemli olan Oğuz Toplumunun yarattığı, Dede Korkut kişiliğidir. Dede Korkut Kitabı'nın Giriş kısmında, bu kişilik şöyle tanımlanmaktadır.

"Hazreti Muhammet zamanına yakın, Bayat boyundan Korkut Ata derler bir er çıktı. O kişi, Oğuz'un herşeyini bilirdi, ne derse olurdu. Bilinmezliklerden türlü haberler verirdi. Allah onun gönlüne ilham ederdi." denmektedir.

Görüleceği gibi burada çizilen kişilik; bir ulu kişiliktir. Bu kişilikte bilginlik, ermişlik, velilik vardır. İşte Dede Korkut Hikayeleri'ndeki mesajlar, böyle bir kaynaktan beslenmekte ve tarihten günümüze Oğuzların, Selçukluların, Osmanlıların töreleri olarak, bir başka deyişle Türk tarihinin töreleri olarak gelmektedir.

Bilinen on iki Dede Korkut Hikayesi'ndeki mesajlar da, şüphesiz ki bu doğrultudaki mesajlar olmaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- BİNYAZAR, Adnan; Dede Korkut, Yapı Kredi Yayınları - 667, İstanbul, 2002
ERGİN, Muharrem; Dede Korkut Kitabı I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1958
Dede Korkut Kitabı II, Ankara, 1963
Dede Korkut Kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı (1000 Temel Eser) İstanbul, 1969
Dede Korkut Kitabı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2001
DÖKMEN, Üstün; İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1994
GÖKYAY, Orhan Saik; Dede Korkut, Arkadaş Basımevi, İstanbul, 1938
Dede Korkut Kitabı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1958
Dede Korkut'un Kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000
KARAHASANOĞLU, Taner; "Eski Türk Yazıtlarında İlk İletişim Belgeleri", İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, Sayısı:1/ Mayıs 2002.
KIRZIOĞLU, M.Fahrettin; Dede Korkut Oğuznameleri, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000

SCHMIEDE, H. Achmed; "D" "Kitab-ı Dedem Korkut" Destanlarının Dresden

Nüshası, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2000

SÜMER, Faruk; "Oğuzîara Ait Destani Mahiyette Eserler", Ankara Üniversitesi Dil ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, C.XVII /3-4, Ankara, 1959

Oğuzlar (Türkmenler), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1999.

TEZCAN, Semih; Dede korkut Oğuz nameleri, Yapı Kredi

BOESCHOTEN, Hendrick; Yayınları, Kazım Taşkent Plastik Yapıtlar Dizisi, İstanbul 2001